

Política institucional d'accés obert de la Universitat Oberta de Catalunya

Sumari

1. Exposició de motius
 - 1.1. Contextos internacional i nacional
2. Política institucional d'Accés Obert de la UOC
3. Interoperabilitat
 - 3.1. Avaluació de la recerca i repositori institucional
 - 3.2. Protocols d'interoperabilitat
4. Referències bibliogràfiques

1. Exposició de motius

La necessitat de promoure la recerca i la docència en el context de la societat de la informació i les facilitats de l'edició electrònica han afavorit que sorgís el moviment de l'accés obert (AO) a la informació científica. Aquest moviment postula un accés permanent, gratuït i lliure de restriccions als continguts científics i acadèmics, amb l'objectiu d'afavorir l'accessibilitat i l'impacte de la recerca científica duta a terme.

Amb la implantació d'una política d'accés obert a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) es podrà incrementar la visibilitat de la Universitat i mostrar-ne l'excel·lència en la qualitat docent i de recerca, a més de millorar-ne el posicionament en els rànquings internacionals.

1.1. Contextos internacional i nacional

Actualment el moviment d'accés obert ja té una llarga trajectòria i es pot considerar que està consolidat. En els darrers anys s'han elaborat declaracions internacionals i nacionals a favor de l'accés obert:

- Public Library of Science - PLoS (2001)
(<http://www.plos.org/about/letter.html>)
- Budapest Open Access Initiative (2002)
(<http://www.soros.org/openaccess/index.shtml>)
- Bethesda Statement on Open Access Publishing (2003)
(<http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>)
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003)
(<http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin>)
- Declaración de CRUE/REBIUN en apoyo del modelo de acceso abierto
(<http://www.ucm.es/BUCM/boletin/bibliotecario/01/acceso.pdf>)

En l'àmbit europeu hem de tenir en compte les iniciatives següents:

- El **Consell de Recerca Europeu** (ERC) va publicar el 10 de gener de 2008 unes directrius pròpies sobre accés obert, en les quals requereix que totes les publicacions de projectes finançats per l'ERC i revisades per experts (*peer-reviewed*) siguin dipositades en un repositori de recerca –temàtic o institucional– i que siguin d'accés obert dins un termini màxim de 6 mesos.
- L'**Associació Universitària Europea** (EUA) va aprovar, en el plenari celebrat a Barcelona el 26 de març de 2008, les recomanacions «Recommendations from the EUA Working Group on Open Access», i sobretot les recomanacions adreçades a les universitats pel que fa a la creació de repositoris institucionals i el desenvolupament de polítiques per a la promoció de l'AO:

«III. A. Recomanacions per a la direcció de la universitat

1. Les universitats han de desenvolupar polítiques i estratègies institucionals que fomentin la disponibilitat dels seus resultats de recerca amb control de qualitat (en la forma d'articles de recerca i altres resultats) per al ventall més ampli possible d'usuaris, i maximitzar-ne la visibilitat, l'accessibilitat i l'impacte científic.
2. L'enfocament bàsic per a aconseguir-ho seria la creació d'un repositori institucional o la participació en un repositori compartit. Aquests repositoris s'haurien d'establir i gestionar d'acord amb les millors pràctiques actuals (seguint les recomanacions i les pautes de DRIVER i projectes similars), complint el protocol de l'OAI-PMH i permetent la interoperabilitat i el futur treball en xarxa per a un ús més ampli.
3. Les polítiques institucionals universitàries requeririen que els seus investigadors diposessin (autoarxivessin) les seves publicacions científiques en el seu repositori institucional en el moment de l'acceptació per a publicació. Les prohibicions lícites de divulgació serien aplicables només a la data de la provisió en accés obert, i no a la data de dipòsit. Aquestes polítiques haurien d'estar d'acord amb les polítiques de recerca d'agències de finançament per a la recerca d'àmbit nacional i europeu, com ara l'ERC.
4. Les polítiques universitàries han d'incloure drets d'autor en la gestió de drets de propietat intel·lectual institucional (IPR). Serà responsabilitat de la universitat informar els seus docents investigadors sobre la gestió d'IPR i drets d'autor per tal d'assegurar la compartició més àmplia i la reutilització del contingut de recerca digital que hagin produït. Això haurà d'incloure una clara política de propietat i gestió de drets d'autor que cobreixi les publicacions acadèmiques i defineixi els procediments per a assegurar que la institució té dret a utilitzar el material produït pel seu personal per a propòsits d'aprofundiment de la recerca, l'ensenyament i la formació.
5. Les polítiques institucionals universitàries hauran d'estudiar de quina manera es podrien trobar recursos i la manera de posar-los a disposició dels autors per a les quotes d'autoria necessàries per a sostenir el model de "pagament per part de l'autor" de l'accés obert.»
 - La plasmació en els VI i VII programa marc R+D de la Unió Europea, que, en aquest sentit, el mes d'agost del 2008 va iniciar el programa Open Access pilot in FP7 i, el desembre del 2009, el projecte Open Access Infrastructure for Research in Europe (OpenAIRE).

En l'àmbit de l'Estat espanyol cal destacar la importància que tindrà la futura Llei de la ciència, la tecnologia i la innovació impulsada pel Ministeri de Ciència i Innovació, en l'esborrany de l'avantprojecte de la qual ja es fomenta clarament la publicació en accés obert de la recerca finançada amb fons públics i també se'n preveu la difusió en accés obert tant en repositoris temàtics com en repositoris institucionals.

En l'àmbit català, el Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC) va acordar dur a terme diferents actuacions amb la finalitat d'impulsar l'accés obert a la recerca de Catalunya i va encarregar a la Comissió General de Política Universitària el seguiment i la implantació d'aquestes actuacions. El Pla d'actuacions per a l'accés obert a Catalunya té com a fita clau l'horitzó del 2012, quan «en els processos d'avaluació de projectes d'investigació, d'acreditació del professorat, d'avaluació de la recerca (sexennis) o de concursos de promoció interna es tindran en compte exclusivament les publicacions incloses en un repositori d'accés obert». Aquest informe va ser aprovat en el ple-nari del CIC en data de 22 de juny de 2009.

2. Política institucional d'accés obert

Per tal de promoure la difusió de la ciència en accés obert i seguint les ja mencionades recomanacions del Consell de l'Associació Universitària Europea i les de la Declaració de Berlín, signada per aquesta universitat el 2 de juny de 2006, la Universitat Oberta de Catalunya acorda les condicions següents:

QUI QUÈ	Els membres de la comunitat de recerca de la Universitat Oberta de Catalunya han de dipositar les seves publicacions de recerca (articles de revista, textos presentats en congressos, documents científico-tècnics, llibres o capítols de llibres, informes de cerca, etc.) dutes a terme en el marc de la seva activitat a la UOC al repositori institucional de la Universitat.
	Els membres de la comunitat acadèmica de la Universitat Oberta de Catalunya han de dipositar les seves publicacions acadèmiques (materials docents o mòduls didàctics) fetes en el marc de l'activitat docent de la UOC al repositori institucional de la Universitat. ¹ Alhora, també es promou el dipòsit en accés obert d'altres objectes d'aprenentatge que puguin interessar els estudiants o els professors (PAC, exàmens, exercicis, etc.).
	Els doctorands de la Universitat Oberta de Catalunya que són beneficiaris d'una beca predoctoral competitiva (com les beques IN3-UOC per a la realització de tesis doctorals o les concedides per altres entitats, com el Ministeri de Ciència i Innovació i l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de Catalunya), és a dir, que estan subjectes a la modalitat d'ensenyament presencial i a temps complet, estan obligats a dipositar una còpia electrònica de les tesis doctorals lligides a la UOC al repositori institucional.
	Els estudiants de la Universitat Oberta de Catalunya, tal com indica la normativa de pràcticums i treballs o projectes de fi de màster, grau o carrera, ² estan subjectes a l'obligació de dipòsit en el repositori institucional d'aquests treballs, que seran de lliure consulta per al seu ús docent i de divulgació. En cas que hi hagi dades que s'hagin de protegir, com ara dades personals o de secret empresarial, aquesta informació s'haurà de retirar abans del seu dipòsit o bé se'n podrà restringir la consulta als usuaris de la comunitat UOC.
COM	Per a fer-ho, es tindran en compte, si escau, les condicions establertes per les editorials amb relació a l'arxivament dels documents en repositoris d'accés obert. Si aquestes condicions no permeten incloure la darrera versió de la publicació, cal incloure la publicació preliminar o, com a mínim, les metadades completes que la descriuen i el text complet, que quedarà en accés restringit amb un embargament de 12 mesos com a màxim.
	L'arxivament dels documents s'ha de dur a terme just després de l'acceptació per a la seva publicació, i en qualsevol cas en un termini no superior a 12 mesos.
	De manera complementària, la Universitat recomana a la seva comunitat acadèmica la publicació, quan sigui possible, en revistes d'accés obert. ³
	La Universitat tindrà en compte el nombre de documents dipositats com un dels barems de finançament dels grups de recerca i, a partir de l'1 de gener de 2012, només es consideraran les publicacions dipositades en el repositori en els concursos i convocatòries internes de la Universitat, tal com preveu el Consell Interuniversitari de Catalunya per a totes les universitats catalanes.

D'altra banda, la Universitat, respecte als documents de la seva comunitat acadèmica i de recerca dipositats al repositori de la institució, es compromet a les accions següents:

1. Els materials didàctics que es desenvolupen a la UOC amb llicència d'accés obert es publiquen a l'OCW de la UOC (<http://ocw.uoc.edu>) i el repositori institucional de la UOC es retroalimenta d'aquests materials, sense duplicar gestions ni esforços.

2. La Normativa de pràcticums i treballs i projectes de final de carrera indica, sota l'epígraf «Publicació i arxiu dels treballs», el següent: «Una còpia del treball que hagi elaborat l'estudiant per a superar els crèdits del pràcticum o del treball o projecte de fi de carrera quedarà arxivada a la Biblioteca de la UOC i serà de lliure consulta per al seu ús docent i de divulgació, fora que en el treball l'autor manifesti explícitament el seu caràcter confidencial. L'estudiant podrà publicar els treballs sota la protecció de la propietat intel·lectual i industrial o segons la llicència escollida; copyleft –GNU/Linux–, Creative Commons, etc.»

3. Cal tenir en compte que aquesta recomanació, que no obligació, comporta que la Universitat hagi de facilitar, si s'escau, a qui ho vulgui un pressupost que pot anar de 500 a 2.000 euros, quota que marquen els diferents editors internacionals per a optar a la publicació del seu treball de recerca en opció Open Choice.

Compromisos	Vetllar pel respecte als drets de propietat intel·lectual dels autors.
	Vetllar per la integritat de les dades i metadades introduïdes pels autors.
	Seguir les normatives i els criteris internacionals per a repositoris d'accés obert.
	Coordinar-se amb la resta d'institucions del sistema universitari per tal que els recollidors de producció científica i acadèmica d'àmbits nacional i internacional (RECERCAT, MDX, TDX, OCW, RECOLECTA, DRIVER, etc.) puguin recollir el coneixement generat per la Universitat i donar-hi accés.
	Incrementar la visibilitat i la interoperabilitat de la producció científica incorporant el repositori a cercadors acadèmics, portals, directoris, etc. (Scirus, GoogleScholar, OAISTER, OpenDOAR, etc.).
	Preservar i mantenir l'accés perpetu als documents dipositats en el repositori.
	La Universitat es compromet a deixar en mans de l'autor l'exercici exclusiu dels drets d'explotació de la seva obra. En cap cas el fet de publicar al repositori institucional no és incompatible amb la publicació del document amb editorials comercials, atès que la UOC es compromet a no fer renunciar els autors als seus drets morals o d'explotació. La UOC només adquireix els drets necessaris per a la difusió de l'obra i per a fer canvis de versió digital del document per a propòsits de seguretat i preservació.

3. Interoperabilitat

3.1. Avaluació de la recerca i repositori institucional

Es garanteix la relació entre el programa de Gestió Integral de la Recerca (GIR) de la Universitat i el repositori institucional (O2), de manera que un cop introduïdes les metadades dels articles al GIR pugui emmagatzemar el text complet del document descrit al repositori institucional en les condicions anteriorment esmentades de manera ràpida i eficaç.

Aquest dipòsit es fa en règim d'autoarxivament, i l'Oficina de Suport a la Recerca i a la Transferència (OSRT), juntament amb la Biblioteca, vetlla per la integritat de les dades introduïdes.

3.2. Protocols d'interoperabilitat

El repositori institucional O2 utilitza l'aplicació de programari lliure DSpace, les característiques tècniques de la qual s'adapten al model de referència ISO 14721:2003 Open Archival Information System (OAIS).

La Universitat es compromet a seguir els protocols estàndards d'intercanvi de metadades actuals (OAI-PMH, OAI-ORE i SWORD) i els que puguin aparèixer en el futur per tal d'incrementar la visibilitat i la interoperabilitat dels continguts del repositori.

4. Referències bibliogràfiques

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003) [Document en línia]. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>>.

Borrador de anteproyecto de Ley de la ciencia y la tecnología (2009) [Document en línia]. [Data de consulta: 30 d'abril de 2010]. <http://www.um.es/prinum/documentos/Ley_ciencia_tecnolog_e_innovac_Borrador_UNO_Hecho_publico_V_22_02_10.pdf>.

Budapest Open Access Initiative (2001) [Document en línia]. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <<http://www.soros.org/openaccess>>.

Commission of the European Communities. «Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on scientific information in the digital age: access, dissemination and preservation» (2007) [Document en línia]. COM (2007) 56 final. SEC (2007)181. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <http://ec.europa.eu/research/sciencesociety/document_library/pdf_06/communication-022007_en.pdf>.

Consell Interuniversitari de Catalunya. Comissió General de Política Universitària. Subcomissió promotora de mesures afavoridores de l'Accés Obert. «Informe sobre els treballs de la subcomissió promotora de mesures afavori-

dores de l'accés obert, en compliment de l'acord de la Junta del Consell Interuniversitari de 8 d'octubre de 2008» (2009) [Document en línia]. [Data de consulta: 30 d'abril de 2010]. <http://docs.cbuc.cat/bdc/CIC_0906_AccesObert_Def.pdf>

Dublin Core Metadata Initiative. DCMI metadata terms (2008) [Document en línia]. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <<http://dublincore.org/documents/dcmi-terms/>>

EUA Council. Recommendations from the EUA Working Group on Open Access (2008) [Document en línia]. [Data de consulta: 28 de juny de 2010].

<http://www.eua.be/typo3conf/ext/bzb_securelink/pushFile.php?cuid=2122&file=fileadmin/user_upload/files/Policy_Positions/Recommendations_Open_Access_adopted_by_the_EUA_Council_on_26th_of_March_2008_final.pdf>.

European Commission. «Open Access Pilot in FP7» (2008). [Document en línia]. [Data de consulta: 28 de juny de 2010]. <http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/open-access-pilot_en.pdf>.

European Research Council. «ERC Scientific Council Guidelines for Open Access» (2007) [Document en línia]. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <http://erc.europa.eu/pdf/ScC_Guidelines_Open_Access_revised_Dec07_FINAL.pdf>.

Heras i Cisa, F. Xavier de las. «El papel de las instituciones en favor del acceso abierto» (2010). 4as Jornadas OS-Repositoryos. Barcelona 3-5 de març de 2010. <<http://hdl.handle.net/10609/1703>>

Melero, Remedios (2010). «Validador de polítiques de acceso abierto». 4as Jornadas OS-Repositoryos. Barcelona. 3-5 de març de 2010. <<http://hdl.handle.net/10609/1724>>

REBIUN. Declaración de REBIUN en apoyo del modelo de acceso abierto (2004) [Document en línia]. [Data de consulta: 23 de setembre de 2009]. <<http://oaulpgc.wordpress.com/2009/06/22/declaracion-de-rebiunen-apoyo-del-modelo-de-acceso-abierto/>>.

Universitat Oberta de Catalunya (2010). Normativa de pràcticums i treballs/projectes de final de carrera. [Data de consulta: 5 de juliol de 2010]. <http://cv.uoc.edu/UOC/a/secretaria/normativa/normes/norm_practicum/index.html>.